

Έτος Μάχης Σαρανταπόρου «1912-2012:100 χρόνια μετά»

αναδρομή στο χθες - ανάδειξη του σήμερα - όραμα για το αύριο

Πρόταση πλάνου δράσης από την
Ομάδα ενεργών πολιτών του ιστότοπου Sarantaporo.gr

Σαραντάπορο, Μάρτιος 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Η σπουδαιότητα της Μάχης Σαρανταπόρου για την Ελλάδα και τα Βαλκάνια	3
2. Η επέτειος για τα 100 χρόνια από τη Μάχη Σαρανταπόρου και το όραμα της αξιοποίησης του ιστορικού γεγονότος για την ανάδειξη και την αναβάθμιση της περιοχής.....	4
3. Οργάνωση της δράσης Έτος Μάχης Σαρανταπόρου «1912-2012: 100 χρόνια μετά»	5
4. Λίστα πιθανών εκδηλώσεων (υπό διαβούλευση/διαμόρφωση)	6
4.1. Κεντρική εκδήλωση της επετείου της Μάχης Σαρανταπόρου 9-10 Οκτωβρίου	6
4.2. Εκδηλώσεις μνήμης σχετικά με τη Μάχη Σαρανταπόρου και τους Α΄ Βαλκανικούς Πολέμους	6
4.2.1. Εκθέσεις	6
4.2.2. Συνέδρια - Ημερίδες	6
4.2.3. Διαγωνισμοί.....	6
4.3. Πολιτιστικές & αθλητικές εκδηλώσεις στην ευρύτερη περιοχή των Στενών Σαρανταπόρου	6
4.3.1. Πολιτιστικές δράσεις με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο	7
4.3.2. Αθλητικές δράσεις με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο	7
4.3.3. Παράλληλες δράσεις κατοίκων με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο.....	7
4.4. Δράσεις σχετικές με την ανάπτυξη και το μέλλον του Σαρανταπόρου (κατά αντιστοιχία και των γειτονικών χωριών με δράσεις των κατά τόπους Συλλόγων)	7
4.5. Εκπαιδευτικά προγράμματα – δράσεις	7
4.6. Ενέργειες προώθησης της δράσης Έτος Μάχης Σαρανταπόρου «1912-2012: 100 χρόνια μετά»	8

1. Η σπουδαιότητα της Μάχης Σαρανταπόρου για την Ελλάδα και τα Βαλκάνια

Στις αρχές του 20^{ου} αιώνα η βαλκανική χερσόνησος έμοιαζε με καζάνι που έβραζε. Τα νεοσύστατα κράτη (Ελλάδα, Βουλγαρία, Σερβία, Μαυροβούνιο) αντιλαμβανόμενα την επερχόμενη παρακμή της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας σύναψαν μια σειρά από διμερείς αμυντικές και στρατιωτικές συμμαχίες. Την 5η Οκτωβρίου 1912 η Ελλάδα κήρυξε τον πόλεμο κατά του «Μεγάλου ασθενή», της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (Α΄ Βαλκανικός Πόλεμος). Συγκεντρώθηκε μια μεγάλη στρατιωτική δύναμη, με την Ελλάδα να διαθέτει 100.000 στρατό και όλο το στόλο της.

Η «Πύλη» είχε οχυρώσει με τη βοήθεια Γερμανών αξιωματούχων την περιοχή των στενών του *Σαρανταπόρου*. Πρόκειται για ένα φυσικά οχυρό σημείο, γνωστό από την αρχαιότητα ως *Βολουστάνα (Volustana)*, με προσέγγιση μόνο μέσα από δύσβατες ορεινές διαβάσεις. Οι Τούρκοι, υπό το **Στρατηγό Ταξίν Πασά**, διαθέτοντας 14 τάγματα πεζικού και άλλα 11 που ήταν εφεδρεία, 24 πυροβόλα και 3 λόχους εξοπλισμένους με πολυβόλα όπλα, ήταν εξαιρετικά αισιόδοξοι για την έκβαση της μάχης, με δεδομένη τη μεγάλη αμυντική αξία της περιοχής. Χαρακτηριστική είναι η δήλωση του Γερμανού στρατηγού **Φον ντερ Γκολτς**, ο οποίος υποστήριζε ότι η οχυρή τοποθεσία των στενών του *Σαρανταπόρου* θα γίνει «ο τάφος του ελληνικού στρατού».

Οι ελληνικές δυνάμεις, υπό τις διαταγές του εγκατεστημένου στο *Χάνι Χατζηγγώγου Διαδόχου Κωνσταντίνου*, ξεκίνησαν την κατά μέτωπο αιματηρή μάχη το πρωί της 9ης Οκτωβρίου με την 1η, 2η, 3η και 6η Μεραρχία και κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες κάτω από δυσχερείς καιρικές συνθήκες. Κατά τη διάρκεια της νύχτας της 9ης προς 10η Οκτωβρίου οι Τούρκοι πληροφορήθηκαν την απειλητική γι' αυτούς υπερκερωτική ενέργεια της 4ης Μεραρχίας και, εκμεταλλευόμενοι το σκοτάδι και τη βροχή, υποχώρησαν από την αμυντική γραμμή Σαρανταπόρου-Λαζαράδες και άρχισαν να συμπτυσσονται εσπευσμένα προς τα Σέρβια, εγκαταλείποντας στη θέση του όλο τους τον οπλισμό.

Η νικηφόρα Μάχη του Σαρανταπόρου ήταν η πρώτη μεγάλη νίκη των συμμάχων κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας στον Α΄ Βαλκανικό Πόλεμο και επέδρασε σημαντικά στην ψυχολογία και ανύψωσε το ηθικό, τόσο του στρατεύματος, όσο και του λαού. Λειτουργήσε καταλυτικά και επέτρεψε την ταχεία προέλαση του στρατού, με απόφαση του **Ελευθερίου Βενιζέλου**, για την απελευθέρωση της *Θεσσαλονίκης* και την επέκταση των συνόρων του ελληνικού κράτους από τη Μελούνα, στην περιοχή του Τυρνάβου, με την προσάρτηση της Μακεδονίας, της Ηπείρου και της Θράκης με τη Συνθήκη του Λονδίνου (17 Μαΐου 1913).

2. Η επέτειος για τα 100 χρόνια από τη Μάχη Σαρανταπόρου και το όραμα της αξιοποίησης του ιστορικού γεγονότος για την ανάδειξη και την αναβάθμιση της περιοχής

Η επέτειος των 100 χρόνων από τη Μάχη των Στενών του Σαρανταπόρου που οδήγησε στην ενσωμάτωση της περιοχής μας, της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης, στην ελληνική επικράτεια, αποτελεί ένα σημαντικό σταθμό της νεότερης ιστορίας μας, που απαιτεί ιδιαίτερη φροντίδα και χειρισμό.

Σήμερα, η καθημερινότητα της ευρύτερης περιοχής του Σαρανταπόρου και της Ελασσόνας απέχει αρκετά από αυτό που θα μπορούσε να είναι, με τους νέους ανθρώπους να παίρνουν το δρόμο της μετανάστευσης στο εσωτερικό ή στο εξωτερικό, ενώ όσοι μένουν αγωνίζονται σκληρά, κάτω από ιδιαίτερα αντίξοες συνθήκες, να φροντίσουν τις οικογένειες τους, να μεγαλώσουν και να μορφώσουν τα παιδιά τους.

Η **ομάδα ανάπτυξης και διαχείρισης του ιστότοπου Sarantaporo.gr** (μια ομάδα ενεργών ανθρώπων με καταγωγή από το Σαραντάπορο Ελασσόνας, που μένουν σε διαφορετικές πόλεις, χώρες και ηπείρους, με κύριο κοινό χαρακτηριστικό την αγάπη για τον τόπο μας), αντιδρώντας στην κυρίαρχη απογοήτευση των καιρών, στην υποβάθμιση και εγκατάλειψη των δυσπρόσιτων περιοχών της υπαίθρου και ιδιαίτερα της περιοχής του χωριού μας, φιλοδοξούμε και οραματιζόμαστε τη συνεργασία, ενημέρωση και έκφραση των ενεργών ανθρώπων, φορέων και τοπικών συλλόγων της ευρύτερης περιοχής, ώστε μέσα από τη σύνθεση να είναι δυνατή η διερεύνηση των καλύτερων δυνατών προτάσεων για την επίλυση τόσο των απλών και καθημερινών προβλημάτων, όσο και των πιο σύνθετων και δύσκολων, που απαιτούν τη δημιουργική συμμετοχή της κοινωνίας. Συνάμα, προσπαθούμε να γνωρίσουμε καλύτερα τον τόπο μας και την ιστορία του.

Στα πλαίσια της επετείου των 100 χρόνων από τη Μάχη των Στενών του Σαρανταπόρου και σε συνδυασμό με τα παραπάνω, αποφασίσαμε να έρθουμε σε επαφή με τοπικούς συλλόγους και φορείς, το Δήμο Ελασσόνας και τις τοπικές του κοινότητες, την περιφερειακή και κεντρική διοίκηση, πανεπιστημιακά ιδρύματα και επιστήμονες, και να ενεργοποιήσουμε τη συμμετοχικότητα των συμπολιτών μας, ώστε από κοινού να προτείνουμε και να διοργανώσουμε μια σειρά εκδηλώσεων και δράσεων. Ταυτόχρονα θα ζητήσουμε από την Πολιτεία, να προχωρήσει στην ανακήρυξη του **2012 ως έτους αφιερωμένου στη Μάχη του Σαρανταπόρου**.

Η βασική ιδέα περιλαμβάνει εκδηλώσεις και δράσεις καθ' όλη τη διάρκεια του έτους 2012 σε διαφορετικούς χώρους και περιοχές της Ελλάδας και του εξωτερικού, με επίκεντρο την ευρύτερη περιοχή του Σαρανταπόρου Ελασσόνας και την ιστορική εκατονταετηρίδα της Μάχης τον Οκτωβρίου του 2012. Οι εκδηλώσεις θα έχουν ως στόχο την παρουσίαση, ανάλυση και αποτίμηση των ιστορικών γεγονότων, την επίδρασή τους στη σύγχρονη ιστορία της Ελλάδας, αλλά ταυτόχρονα φιλοδοξούμε την ανάδειξη της περιοχής μας, με παράλληλη διερεύνηση των δυνατοτήτων και των προοπτικών ανάπτυξης που αυτή έχει, με σεβασμό στο παρελθόν, αυτοπεποίθηση για το παρόν και ελπίδα για το μέλλον.

3. Οργάνωση της δράσης Έτος Μάχης Σαρανταπόρου «1912-2012: 100 χρόνια μετά»

Σύμφωνα με την παραπάνω βασική ιδέα οι δράσεις και οι εκδηλώσεις θα κινούνται σε 3 βασικούς χρονικούς άξονες:

1. αυτές που αφορούν το **παρελθόν**
2. αυτές που αφορούν το **παρόν**
3. αυτές που αφορούν το **μέλλον**

και ταυτόχρονα σε 3 βασικούς διαρθρωτικούς άξονες:

1. **αναγνώρισης και προβολής φυσικών πλεονεκτημάτων** της περιοχής
2. **εντοπισμού διαχρονικών ελλείψεων και διερεύνηση τρόπων βελτίωσης**
3. **γνωριμίας και ανάδειξης της σημασίας των ενεργών τοπικών κοινωνιών**

ενώ παράλληλα θα υπάρξουν και δράσεις και εκδηλώσεις που ενδεχομένως δεν θα ανήκουν σε κάποιον από τους παραπάνω άξονες αλλά θα πλαισιώνουν και θα ενισχύουν άλλες δράσεις.

Το συγκεκριμένο εγχείρημα αποτελεί ένα ιδιαίτερα απαιτητικό και εξαιρετικής ευθύνης έργο που απαιτεί μεγάλη προσπάθεια και τη συνεργασία πολλών φορέων για να υλοποιηθεί επιτυχώς. Η Ομάδα Sarantaporo.gr προτίθεται να έχει κεντρικό ρόλο στο σχεδιασμό, την οργάνωση και το συντονισμό των προς υλοποίηση σχετικών δράσεων και εκδηλώσεων, ως ο πυρήνας που γέννησε τη συγκεκριμένη ιδέα, σε συνεργασία με τους τοπικούς συλλόγους της Τοπικής Κοινότητας Σαρανταπόρου, τους τοπικούς Συλλόγους των γειτονικών Τοπικών Κοινοτήτων, το Δήμο Ελασσόνας, ενώ θα επιδιώξει τη συνδρομή της Προεδρίας της Δημοκρατίας, του ΥΠ.ΕΘ.Α/ ΓΕΣ/ΔΙΣ, του ΥΠ.Ε.Π.Θ, του ΥΠ.ΠΟ. και της Περιφέρειας Θεσσαλίας,.

Ο οργανωτικός σχεδιασμός περιλαμβάνει την δημιουργία Επιτροπής Διοργάνωσης εκδηλώσεων για το **Έτος Μάχης Σαρανταπόρου “1912-2012: 100 χρόνια μετά”**, με τη συμμετοχή αντιπροσώπων της Ομάδας Sarantaporo.gr (εξών ο τιμητικά προεδρεύων), αντιπροσώπων των τοπικών Συλλόγων, του Δήμου Ελασσόνας και πιθανά των συμμετεχόντων πολιτειακών φορέων (Προεδρία της Δημοκρατίας, Υπουργείων, Περιφέρειας Θεσσαλίας).

Η λίστας των προς υλοποίηση δράσεων και εκδηλώσεων θα διαμορφωθεί αρχικά από την Ομάδα Sarantaporo.gr και θα εμπλουτίζεται σταδιακά με τη συμμετοχή των τοπικών συλλόγων της Τοπικής Κοινότητας Σαρανταπόρου, των τοπικών Συλλόγους των γειτονικών Τοπικών Κοινοτήτων, του Δήμου Ελασσόνας και των υπόλοιπων εμπλεκόμενων φορέων.

4. Λίστα πιθανών εκδηλώσεων (υπό διαβούλευση/διαμόρφωση)

4.1. Κεντρική εκδήλωση της επετείου της Μάχης Σαρανταπόρου 9-10 Οκτωβρίου

(με πιθανή παρουσία του Προέδρου της Δημοκρατίας)

- Δοξολογία στην Αγ. Μαρίνα Σαρανταπόρου
- Κατάθεση Στεφάνων-Ξενάγηση σε Μουσείο Μάχης Σαρανταπόρου και Χάνι Χατζηγώγου
- Αναφορά στους πεσόντες στη Μάχη. Προσκλητήριο νεκρών. Πρόσκληση απογόνων συγγενών σε ειδική εκδήλωση
- Αναπαράσταση Μάχης των Στενών του Σαρανταπόρου (ΥΠΕΘΑ/ΓΕΣ/ΔΙΣ)
- Επίσημο Γεύμα στην Ελασσόνα

4.2. Εκδηλώσεις μνήμης σχετικά με τη Μάχη Σαρανταπόρου και τους Α' Βαλκανικούς Πολέμους

4.2.1. Εκθέσεις

- Κινητή Έκθεση Πολεμικού Υλικού-Φωτογραφιών από τους Α' Βαλκανικούς Πολέμους (ΥΠΕΘΑ) πιθανά σημεία: Πολεμικό Μουσείο, Θεσσαλονίκη, Λάρισα, Σαραντάπορο
- Παρουσίαση υπαρχόντων ντοκιμαντέρ με θέμα τη Μάχη του Σαρανταπόρου τους Α' Βαλκανικούς Πολέμους
- Πρόσκληση για συμμετοχή πολιτών σε έκθεση φωτογραφίας, λογοτεχνικών κειμένων κ.ά. με θέμα τη Μάχη. Παρουσίαση σε μια μεγάλη εκδήλωση σε συνεργασία με το Δήμο Ελασσόνας

4.2.2. Συνέδρια - Ημερίδες

- Συνεργασία με Πανεπιστήμια, φορείς και πολιτιστικούς συλλόγους για διοργάνωση επιστημονικών συνεδρίων – ημερίδων (Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ιωαννίνων, Βουλή των Ελλήνων, Ιστορικό Μουσείο, Πολεμικό Μουσείο).
- Ομιλίες με παρουσίαση ιστορικών κειμένων και ντοκουμέντων σχετικά με τη Μάχη Σαρανταπόρου . Πρόσκληση συγγραφέων και ιστορικών που έχουν γράψει σχετικά με τη Μάχη Σαρανταπόρου

4.2.3. Διαγωνισμοί

- Πανελλήνιος Διαγωνισμός ανέγερσης Μνημείου Μάχης Σαρανταπόρου (Δήμος Ελασσόνας)

4.3. Πολιτιστικές & αθλητικές εκδηλώσεις στην ευρύτερη περιοχή των Στενών Σαρανταπόρου

- Διάβαση των Στενών Σαρανταπόρου: Πεζοπορία (Πρόσκοποι, Ορειβατικοί Σύλλογοι, κλπ), Ποδηλασία βουνού (διοργάνωση αγώνα mountain-bike σε συνεργασία με ποδηλατικούς συλλόγους της περιοχής)
- 2ημερο ή 3ημερο φεστιβάλ παραδοσιακού χορού από χώρες των Βαλκανίων και όχι μόνο (π.χ. σύλλογος Βουλγαρίας)
- Έκθεση παραδοσιακών προϊόντων (κρασί, τσίπουρο, τραχανάς, παραδοσιακά γλυκά, βιολογικά προϊόντα, ανάδειξης της τοπικής κουζίνας)
- Φεστιβάλ ταινιών μικρού μήκους (πχ με συνεντεύξεις κατοίκων των γύρω περιοχών με θέμα τη Μάχη)
- Φεστιβάλ μουσικής – συναυλίες
- Θεατρικές παραστάσεις (Θεατρική παράσταση και σκετς με θέμα τη Μάχη)
- Εικαστικές εκδηλώσεις με θέματα εμπνευσμένα από την καθημερινότητα της ευρύτερης περιοχής

- Έκθεση φωτογραφίας με φωτογραφίες από την ευρύτερη περιοχή
- Αθλητικές εκδηλώσεις αφιερωμένες στα **100 χρόνια από τη Μάχη Σαρανταπόρου**

4.3.1. Πολιτιστικές δράσεις με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο

- α. Μελοποίηση τραγουδιών με θέμα τη Μάχη,
- β. Απαγγελία ποιημάτων με θέμα τη Μάχη,
- γ. Μουσικοχορευτική εκδήλωση με τη συμμετοχή τοπικών οργανοπαιχτών και το χορευτικό συγκρότημα του χωριού.

4.3.2. Αθλητικές δράσεις με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο

- α. Τουρνουά ποδοσφαίρου με τη συμμετοχή παλαιμάχων, Α.Ο.Σ., Ομάδα Νέων κλπ.,
- β. Αγώνες μπάσκετ και βόλεϊ,
- γ. Αγώνας ανωμάλου δρόμου (πχ. από τα στενά του Σαρανταπόρου προς την πλατεία του χωριού),
- δ. Ιπποδρομία (πχ. από τα στενά του Σαρανταπόρου προς την πλατεία του χωριού),
- ε. Ποδηλατικός αγώνας (Από την πλατεία του χωριού προς το Χάνι Χατζηγώγου),
- στ. Τουρνουά Σκάκι & Τάβλι,
- ζ. Τουρνουά χαρτοπαιγνίων

4.3.3. Παράλληλες δράσεις κατοίκων με επίκεντρο το χωριό Σαραντάπορο

- α. Εκδήλωση με φαγητά (πίτες, γλυκά, κ.α.),
- β. Εκδήλωση στο διαδίκτυο με ζωντανές συνδέσεις με συγχωριανούς ανά την Ελλάδα και όλο τον κόσμο με θέμα τη Μάχη.

4.4. Δράσεις σχετικές με την ανάπτυξη και το μέλλον του Σαρανταπόρου (κατά αντιστοιχία και των γειτονικών χωριών με δράσεις των κατά τόπους Συλλόγων)

- Οργάνωση αρχιτεκτονικού διαγωνισμού για τον εξωραϊσμό και τη λειτουργικότητα υπαρχόντων δημόσιων κτηρίων ή διαμόρφωση νέων χώρων ψυχαγωγίας και αναψυχής (π.χ. κτίρια Συλλόγων, πλατείες, παιδικές χαρές, χώροι άθλησης, βρύσες, εκκλησιάκια, διαδρομές περιπάτου-αξιοθέατων μέσα στα χωριά – μονοπάτια) με δέσμευση υλοποίησης από την πολιτεία
- Προώθηση του υπάρχοντος περιβαλλοντικού πλάνου της ομάδας με οργάνωση ημερίδων και συζητήσεων για την διερεύνηση του τρόπου υλοποίησής του στο Σαραντάπορο (ή ανάλογα στα γειτονικά χωριά)
- Δράσεις εθελοντισμού: денτροφύτευση, ανακύκλωση, κλάδεμα πουρναριών (πιθανά και ως κομμάτι και των παραπάνω 2 δράσεων)
- Συνέδρια-Ημερίδες σε συνεργασία με τοπικούς και επιστημονικούς φορείς για την ανάδειξη των πλεονεκτημάτων ανάπτυξης και προόδου του κάθε χωριού και της ευρύτερης περιοχής γενικότερα, μέσα στον ελλαδικό και ευρωπαϊκό χώρο

4.5. Εκπαιδευτικά προγράμματα – δράσεις

- Διοργάνωση οργανωμένων σχολικών εκδρομών στην περιοχή. Επίσκεψη στο Μουσείο Σαρανταπόρου, τους αρχαιολογικούς χώρους κτλ. (Πρόταση στα γραφεία Α'Βάθμιας - Β'Βάθμιας εκπαίδευσης, στους αρμόδιους του Μουσείου Μάχης Σαρανταπόρου στο Χάνι Χατζηγώγου και στην Αρχαιολογική υπηρεσία)
- Συνεργασία με το Μουσείο Μακεδονικού Αγώνα στο Χρώμιο Κοζάνης για την οργάνωση παράλληλων εκδηλώσεων-επισκέψεων

- Ημερήσιες εκδρομές για πολίτες και οργανωμένους φορείς σε ιστορικά σημεία και αξιοθέατα της ευρύτερης περιοχής (Δήμος Ελασσόνας;)
- Πρόσκληση συγγραφέων, παρουσίαση βιβλίων. Παρουσίαση παιδικών βιβλίων, δραματοποίηση ενός παραμυθιού από τον συγγραφέα.

4.6. Ενέργειες προώθησης της δράσης Έτος Μάχης Σαρανταπόρου «1912-2012: 100 χρόνια μετά»

- Έκδοση τρίπτυχου ενημερωτικού φυλλαδίου με την ιστορία της Μάχης Σαρανταπόρου
- Έκδοση ημερολογίου 2012 με επιλογή σχετικών φωτογραφιών
- Ανάρτηση σχετικού υλικού στην ιστοσελίδα Sarantaporo.gr και παρουσίαση των εκδηλώσεων και σε άλλες ιστοσελίδες
- Συμμετοχή στο Φεστιβάλ Πηνειού 2012 με την λειτουργία ενημερωτικού περιπτέρου, τέλη Μαΐου αρχές Ιουνίου
- Ενημερωτική εκδήλωση στη Λάρισα (π.χ. στο Χατζηγιάνειο Πνευματικό Κέντρο ή στο Δημοτικό Ωδείο) όπου θα παρουσιαστεί το έτος 2012 και όλες οι προγραμματισμένες δράσεις, καθώς και σε άλλες περιοχές.